

УДК 338.43

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2025-13-4>**Татар М.С.**кандидат економічних наук, доцент,
Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

СИНЕРГІЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Синергія між державою та підприємництвом забезпечує баланс між економічною вигодою бізнесу та соціальними зобов'язаннями держави, а реалізація публічно-приватного партнерства сприяє реалізації стратегій розвитку продовольчого потенціалу через спільні проекти та допомогу. Проаналізовано ключові аспекти впливу ефективного державного управління на розвиток продовольчого потенціалу. Визначено орієнтири взаємодії між державою та підприємництвом. Запропоновано п'ятирівневий підхід до соціально-економічної взаємодії для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу, в якому задіяні держава, агропромислові підприємства, наукові установи, домогосподарства та навколишнє середовище. Запропоновано гіперактивну модель державно-приватної взаємодії, яка передбачає, що агропромислові підприємства не лише реагують на зміни у державній політиці, а й самі ініціюють процеси взаємодії з органами державної влади завдяки активній підприємницькій ініціативі, а держава, в свою чергу, має на законодавчому рівні закріпити можливість такої ініціативної поведінки підприємств й стимулювати її через надання різноманітних пільг і бонусів.

Ключові слова: взаємодія держави та підприємництва, гіперактивна модель, продовольча безпека, продовольчий потенціал, п'ятикутник соціально-економічної взаємодії, синергія.

Tatar Maryna

National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”

SYNERGY OF INTERACTION BETWEEN THE STATE AND BUSINESS TO ENSURE THE FOOD POTENTIAL DEVELOPMENT

The existing processes of uncertainty of economic prospects caused by various global challenges form a global demand for the formation of a fundamentally new logical concept of socio-economic interaction between the state and business to ensure the development of food potential. Interaction between the state and business is a key to creating a sustainable food security system in the face of global challenges. Only by combining resources, efforts and competencies can the stability of food markets, the availability of food for the population and the protection of the state interests be guaranteed. Synergy between the state and business ensures a balance between the economic benefits of business and the social obligations of the state, and the implementation of public-private partnerships contributes to the implementation of strategies for the development of food potential through joint projects. The key aspects of the impact of effective public administration on the development of food potential are analyzed and guidelines for interaction between the state and business are determined to ensure the food potential development. A five-level approach to socio-economic interaction is proposed to ensure the development of the state's food potential, in which such subjects as the state, agro-industrial enterprises, scientific institutions, households and the environment are involved. The application of a hyperactive model of public-private interaction is proposed, which assumes that agro-industrial enterprises not only respond to changes in state policy after their occurrence, but also initiate processes of interaction with state authorities themselves due to active entrepreneurial initiative, since state authorities do not always accurately know the urgent needs and problems of business, despite various studies that are being conducted, therefore agro-industrial enterprises are recommended to be initiators, trying to modify the configuration of the external environment as favorable as possible for their activities and the achievement of economic results, and the state, in turn, should at the legislative level consolidate the possibilities of such proactive behavior of agro-industrial enterprises and stimulate it through the provision of various benefits and bonuses.

Keywords: state and business interaction, hyperactive model, food security, food potential, pentagon of socio-economic interaction, synergy.

Постановка проблеми. Існуючі процеси невизначеності, викликані різними глобальними викликами, формують запит на формування принципово нового концепту соціально-економічної взаємодії між державою та підприємництвом для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу. В умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, геополітична нестабільність, поляризація суспільства, пандемії та порушення міжнародних ланцюгів постачання, взаємодія держави та підприємницького сектору стає вирішальним фактором для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору та задоволення потреб населення в продоволь-

стві. Для України, яка є одним із найбільших експортерів агропромислової продукції, питання розвитку продовольчого потенціалу має подвійне значення як для забезпечення продовольством власного населення, так і для збереження позицій на міжнародному ринку. Ефективна взаємодія держави та бізнесу сприятиме адаптації аграрного сектору до глобальних викликів, наданню своєчасної державної допомоги агропідприємству під час воєнних дій, стимулюванню інновацій та залученню інвестицій у сільське господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти взаємодії держави та підприємництва

розглянуто у роботах таких дослідників як Москальов М. А. [1], Москальов А. А. [1], Фещур Р. В. [2], Шамаєва Л. Г. [3], Яворська Н. Р. [2], Якимів А. І. [2] та багатьох інших. Забезпечення продовольчої безпеки держави та формування інфраструктури продовольчої безпеки розглянуто в публікаціях Бабича М. М. [4], Ельхаддад А. А. [5], Мазур Г. Ф. [5] та інших. Не зважаючи на вагомий напрацювання вчених з досліджуваної тематики, залишаються нерозкритими питання визначення перспектив налагодження соціально-економічної взаємодії держави та підприємництва для розвитку продовольчого потенціалу держави та забезпечення продовольчої безпеки.

Метою статті є удосконалення процесу соціально-економічної взаємодії між державою та підприємництвом з акцентом на отримання синергетичного ефекту від взаємодії для створення умов розвитку продовольчого потенціалу України з метою забезпечення продовольчої безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Синергія взаємодії держави та підприємництва створює ефект мультиплікатора, коли кожен вкладений ресурс (фінансо-

вий, людський, інтелектуальний) дає більший віддачу, ніж при ізольованій діяльності кожного з суб'єктів. Синергія держави та підприємницького сектору в контексті продовольчого потенціалу передбачає спільне використання ресурсів, інфраструктури, інноваційних технологій та регуляторних механізмів для підвищення ефективності виробництва, зберігання та реалізації продовольства. Основними принципами такої взаємодії є: партнерство на основі взаємовигоди; стимулювання інновацій; забезпечення прозорості та ефективності регуляторних процесів; державна підтримка агробізнесу [3].

Запропоновано п'ятирівневий підхід до соціально-економічної взаємодії для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу держави, в якому першочергово задіяні такі суб'єкти як держава, агропромислові підприємства, домашні господарства та навколишнє середовище, як окремий елемент з яким взаємодіють і підприємництво, і населення (домогосподарства), і науковий сектор, і держава, яка має створювати відповідні нормативно-правові акти, спрямовані на захист навколишнього природного середовища та контролювати виконання цих актів всіма суб'єктами [2] (рис. 1).

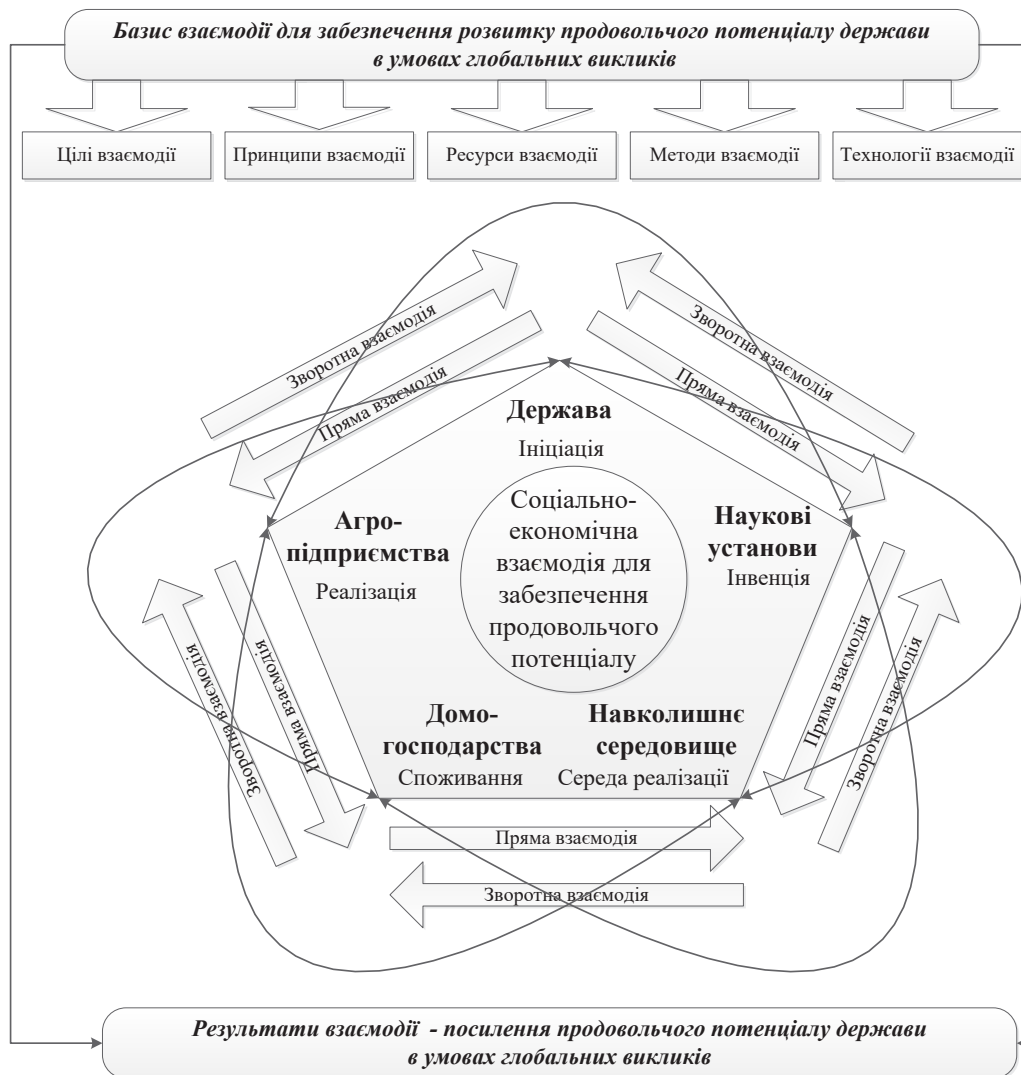


Рис. 1. П'ятикутник соціально-економічної взаємодії держави та підприємництва для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу

Джерело: запропоновано автором

Цілі взаємодії кожного суб'єкта для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів представлено на рис. 2.

На нашу думку, в сьогоdnішніх умовах інформаційної економіки, підприємство, яка прагне стати і залишатися лідером має використовувати найновішу модель взаємодії із зовнішнім середовищем – гіперактивну, яка на відміну від проактивної моделі, що з'явилася завдяки значним змінам у діловому оточенні підприємства, характеризується вкрай високою динамічністю, невизначеністю, посиленням впливу факторів макросередовища, використанням інформаційних технологій прийняття рішень, високим рівнем впливу глобальних викликів на взаємодію між суб'єктами та ін. [6]. Основна суть гіперактивної моделі полягає в тому, що агропромислові підприємства не лише постфактум реагують на дію зовнішнього середовища, а самі ініціюють процеси в зовнішньому середовищі, оскільки державні органи не завжди точно знають нагальні потреби та проблеми підприємництва, не зважаючи на різні опитування та інші дослідження, що проводяться, тому агропромислові підприємства мають бути самі ініціаторами, намагаючись видозмінити конфігурацію зовнішнього середовища максимально сприятливого для своєї діяльності й досягнення фінансово-економічних результатів, а держава, в свою чергу, має на законо-

давчому рівні закріпити можливості такої ініціативної поведінки агропромислових підприємств й стимулювати саме таку поведінку різними пільгами і бонусами. Гіперактивна модель взаємодії націлена на створення унікального для кожного агропромислового підприємства середовища, яке буде відрізнятися за ступенем впливу на підприємство та за структурою.

Проактивна та гіперактивна моделі взаємодії між державою та підприємництвом мають як спільні риси, так і суттєві відмінності. Серед спільних рис орієнтація на активну взаємодію з зовнішнім середовищем для створення сприятливих умов ведення бізнесу, спрямованість на поліпшення фінансово-економічних результатів діяльності підприємств, взаємодія з державою для забезпечення підтримки ініціатив підприємництва, стимулювання розвитку підприємств шляхом законодавчого закріплення механізмів підтримки, використання механізмів моніторингу та прогнозування змін у зовнішньому середовищі.

Відмінностями є те, що проактивна модель орієнтована на своєчасне реагування на зміни у зовнішньому середовищі, підприємства готуються до змін і адаптують свою діяльність відповідно до виявлених тенденцій та загроз, основна увага приділяється прогнозуванню і підготовці сценаріїв для управління ризиками [6]. У запропонованій гіперактивній моделі

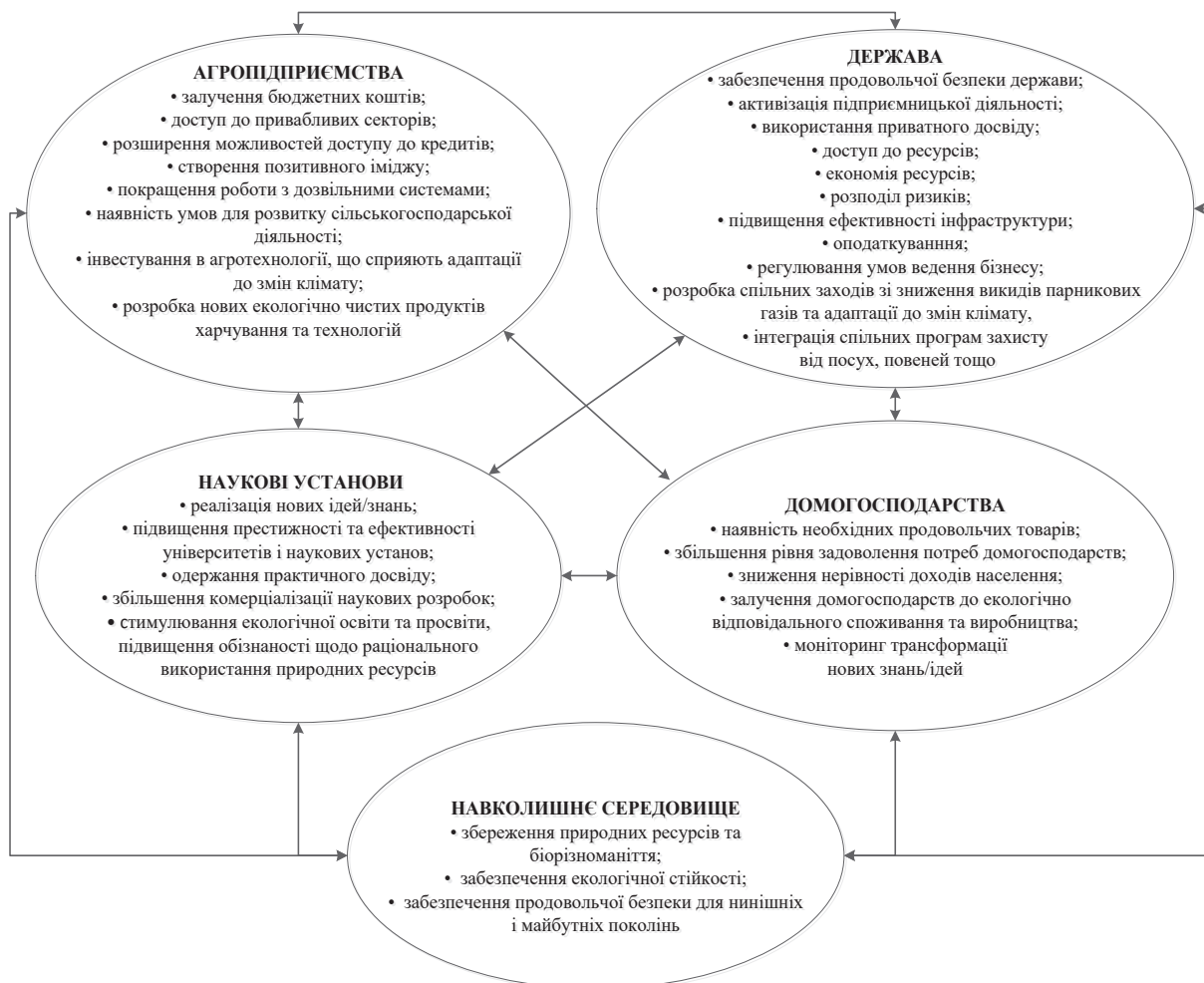


Рис. 2. Цілі взаємодії суб'єктів для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу

Джерело: складено автором

акцент робиться на випереджальній ініціативності підприємств, підприємства не лише реагують на події, а й формують нові тенденції та умови у зовнішньому середовищі. Гіперактивна модель взаємодії передбачає активний вплив на законодавчу та економічну політику держави для створення максимально сприятливих умов діяльності. Підприємства можуть ініціювати регулятивні зміни для забезпечення своїх потреб.

Отже, проактивна модель фокусується на адаптації до змін, тоді як гіперактивна модель спрямована на їх створення та випередження. Обидві моделі відіграють важливу роль у взаємодії держави та підприємництва, однак гіперактивна модель потребує більшої ініціативності та залучення ресурсів як з боку бізнесу, так і держави, однак і результативність буде також вищою. Забезпечення розвитку продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів потребує гіперактивної, вкрай посиленої соціально-економічної взаємодії між державою, агропромисловими підприємствами та іншими суб'єктами, зацікавленими в забезпеченні продовольчої безпеки, зокрема, освітньо-науковим сектором, домашніми господарствами й навколишнім середовищем, яке є своєрідним плацдармом реалізації продовольчої стратегії держави тощо. Гіперактивна

модель взаємодії поєднує інструменти інших моделей взаємодії, особливо, проактивної моделі, додаючи нові елементи.

Держава має адаптувати регуляторні механізми для швидкого реагування на нові глобальні виклики. Ключові орієнтири взаємодії між державою та підприємництвом для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу наведено в табл. 1.

Соціально-економічна взаємодія між державою та агропромисловими підприємствами для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів вимагає комплексного підходу та адаптивності. Розвиток інституційної, регуляторної, фінансової, інфраструктурної, наукової та соціальної підтримки дозволить державі реалізувати власний продовольчий потенціал, забезпечивши тим самим продовольчу безпеку та стійкість агропромислового комплексу в умовах глобальних викликів.

Ефективність державного управління відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку продовольчого потенціалу, оскільки визначає здатність держави формулювати і реалізовувати політики, які сприяють доступності, стабільності, якості та безпечності продовольства для населення.

Таблиця 1

**Ключові орієнтири взаємодії між державою та підприємництвом
для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу**

Орієнтир взаємодії	Конкретні заходи взаємодії
1. Регуляторна політика	– антикризове регулювання, зокрема, розробка механізмів швидкого реагування на виклики (зміну клімату, пандемії, воєнні дії тощо); – гармонізація стандартів, а саме впровадження міжнародних стандартів для забезпечення якості та безпеки харчових продуктів, що сприяє інтеграції у глобальні ринки.
2. Фінансова підтримка та стимулювання	– в умовах глобальних викликів необхідна посилена фінансова підтримка держави, а саме створення антикризових фондів, створення державних фондів для підтримки агропромислового комплексу у кризові періоди; – надання податкових пільг, субсидій та грантів для стимулювання виробництва стратегічних харчових продуктів.
3. Розвиток інфраструктури та логістики	– інвестиції в інфраструктуру, державне фінансування розвитку транспортних і логістичних мереж, зокрема доріг, залізниць, портів та складських приміщень; – забезпечення енергетичної безпеки, розвиток відновлюваних джерел енергії та енергозберігаючих технологій для аграрного сектору.
4. Інновації та наукові дослідження	– інвестиції в R&D, підтримка наукових досліджень у галузі агротехнологій, генетики рослин і тварин, біотехнологій; – впровадження інформаційних технологій та цифрових рішень для моніторингу, управління та оптимізації сільськогосподарського виробництва.
5. Освіта та підготовка кадрів	– програми навчання та підвищення кваліфікації, державна підтримка програм для підготовки фахівців у сфері сучасного сільського господарства; – міжнародна співпраця, міжнародні заходи впливу на посилення безпеки та захисту агропромислового комплексу України, який має стратегічне значення для безпеки інших країн світу, обмін знаннями та досвідом з міжнародними партнерами.
6. Соціальна підтримка та розвиток громад	– забезпечення соціальної стабільності у сільських районах, підтримка місцевих громад, програми соціальної підтримки для сільських громад, включаючи медичну допомогу, освіту та інфраструктуру; – стимулювання зайнятості, створення робочих місць у сільських районах через розвиток аграрного бізнесу та суміжних галузей.
7. Екологічна стійкість	– забезпечення екологічних стандартів, впровадження екологічно безпечних методів ведення сільського господарства; – збереження біорізноманіття шляхом реалізації державних програм підтримки біорізноманіття та відновлення деградованих земель.
8. Публічно-приватне партнерство	– співпраця між державою та підприємництвом для реалізації спільних стратегічних інвестиційних проектів, залучення приватних інвесторів до реалізації інфраструктурних та агротехнологічних проектів; – створення інноваційних аграрних кластерів для стимулювання співпраці між підприємствами та науковими установами.

Джерело: запропоновано автором

Ефективність державного управління – це здатність державних органів формувати, приймати та реалізувати політики, програми і рішення, які сприяють досягненню суспільних цілей, забезпечують сталий розвиток, підвищують рівень добробуту громадян та підтримують

стабільність і безпеку в країні [7]. Основні складові ефективності державного управління наведено в табл. 2.

Ключові аспекти впливу ефективного державного управління на розвиток продовольчого потенціалу наведено в табл. 3.

Таблиця 2

Основні складові ефективності державного управління

Складові ефективності державного управління	Характеристика
Результативність	Досягнення конкретних цілей і завдань, визначених державними стратегіями та програмами
Економічність	Оптимальне використання ресурсів (фінансових, людських, матеріальних) для досягнення результатів.
Прозорість і підзвітність	Відкритість процесів прийняття рішень і контроль за діяльністю державних органів з боку громадян та міжнародних інституцій.
Дотримання законності	Діяльність у межах чинного законодавства з гарантією прав і свобод громадян.
Гнучкість і адаптивність	Здатність швидко реагувати на внутрішні та зовнішні виклики (економічні кризи, природні катастрофи, геополітичні загрози тощо).
Інноваційність	Використання сучасних технологій і методів управління для підвищення ефективності прийняття рішень.
Інклюзивність	Залучення громадян, бізнесу, експертів і громадських організацій до процесу ухвалення рішень.

Джерело: складено автором

Таблиця 3

Ключові аспекти впливу ефективного державного управління на розвиток продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів

Аспект впливу	Роль державного управління	Вплив на розвиток продовольчого потенціалу
Розробка та впровадження стратегічних політик	Формування довгострокових програм для розвитку агропромислового комплексу, захисту сільськогосподарських земель і стимулювання виробництва	Забезпечення стійкості продовольчих систем та підтримка виробників в умовах глобальних викликів
Інституційна спроможність та координація	Наявність сильних некорумпованих державних установ, що координують діяльність між секторами національної економіки (сільське господарство, інфраструктура, фінанси).	Ефективна організація роботи дозволяє швидко реагувати на глобальні виклики і запобігати кризам
Економічне регулювання та підтримка виробників	Впровадження субсидій, податкових пільг, доступних кредитів для аграрного сектору та стимулювання інвестицій	Підтримка фермерів і виробників сприяє збільшенню обсягів виробництва та доступності продовольства
Прозорість та підзвітність	Запровадження механізмів громадського контролю та моніторингу виконання програм продовольчої безпеки	Зниження рівня корупції та зловживань сприяє ефективнішому розподілу ресурсів і продовольства
Інфраструктурний розвиток	Інвестиції в розвиток транспортних мереж, систем зберігання та логістики.	Підвищується доступність продуктів харчування навіть у віддалених районах і зменшуються втрати під час транспортування
Розвиток технологій та інновацій	Підтримка наукових досліджень, створення нових сортів рослин, адаптованих до змін клімату, і цифровізація аграрного сектору.	Збільшується продуктивність сільського господарства, підвищується якість продукції та стійкість до кліматичних змін
Екологічна стійкість та управління ресурсами	Контроль за використанням ґрунтів, водних ресурсів і захист навколишнього середовища	Збереження природних ресурсів забезпечує довгострокову продуктивність аграрних земель
Реагування на кризи та надзвичайні ситуації	Створення систем раннього попередження та кризового реагування (створення стратегічних резервів продовольства тощо).	Забезпечується швидке реагування на глобальні виклики (війни, пандемії, кліматичні зміни, катастрофи) та стабільність постачання продовольства
Соціальні програми та підтримка вразливих верств населення	Забезпечення продовольчих субсидій і соціальних програм для вразливих верств населення, зниження рівня безробіття, зниження нерівності доходів населення	Зменшення рівня голоду та недоїдання серед найбільш вразливих категорій населення, сприяння соціальній справедливості
Міжнародна співпраця та інтеграція	Встановлення партнерств із міжнародними організаціями та залучення допомоги.	Доступ до нових технологій, фінансування та обмін досвідом для покращення продовольчих систем.

Джерело: складено автором на основі [4], [5]

Пропонується визначити яким чином індикатори ефективності державного управління, наведені в табл. 4, впливають на розвиток продовольчого потенціалу й чи існує взагалі така взаємозалежність.

Оцінка ефективності державного управління в Україні (в діапазоні від -2,5 (слабка) до 2,5 (сильна)) представлена на рис. 3.

Для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу вплив індикаторів ефективності державного управління проявляється в наступному:

1. Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму – забезпечує стабільне середовище для виробництва, транспортування та розподілу продовольства.

2. Контроль корупції – запобігає зловживанням ресурсами, сприяє справедливому розподілу державної допомоги та підвищує прозорість програм продовольчої безпеки. Низький рівень корупції зміцнює довіру до державних інституцій і гарантує ефективне використання бюджетів.

Таблиця 4

Індикатори ефективності державного управління

Індикатор	Ум. познач.	Характеристика
Голосування і підзвітність	VA	Голосування і підзвітність демонструє уявлення про те, якою мірою громадяни країни можуть брати участь у виборі уряду, а також про свободу вираження поглядів, свободу асоціацій і вільні ЗМІ.
Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму	PS	Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму вимірює сприйняття ймовірності політичної нестабільності та/або політично вмотивованого насильства, включаючи тероризм.
Ефективність державного уряду	GE	Ефективність уряду відображає сприйняття якості державних послуг, якості державної служби та ступеня її незалежності від політичного тиску, якості формулювання та впровадження політики, а також довіри до зобов'язань уряду щодо такої політики.
Регуляторна якість	RQ	Якість регулювання фіксує уявлення про здатність уряду формулювати та впроваджувати ефективну політику та правила, які дозволяють і сприяють розвитку приватного сектору.
Верховенство права	RL	Верховенство права фіксує уявлення про те, наскільки агенти довіряють правилам суспільства та дотримуються їх, зокрема, якість виконання контрактів, права власності, поліції та судів, а також ймовірність злочинів і насильства.
Контроль корупції	CC	Контроль над корупцією демонструє уявлення про те, якою мірою державна влада використовується для приватної вигоди, включаючи як дрібні, так і великі форми корупції, а також «захоплення» держави елітами та приватними інтересами.

Джерело: складено автором на основі [7]

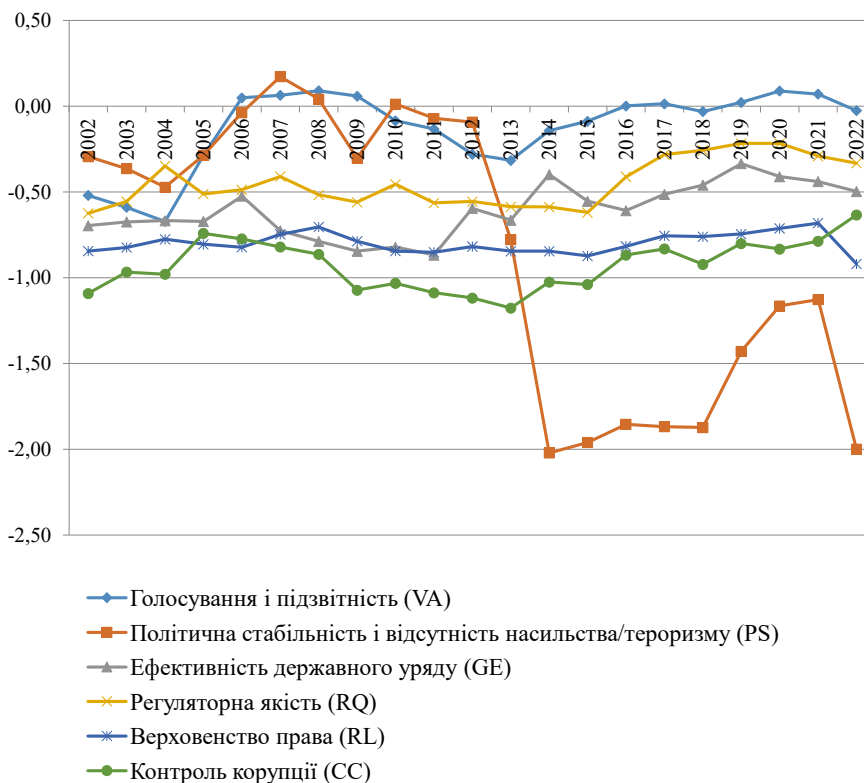


Рис. 3. Оцінка ефективності державного управління

Джерело: побудовано автором на основі [7]

3. Ефективність державного уряду – забезпечує належне управління аграрною політикою, розвиток інфраструктури, субсидії для фермерів і реалізацію програм підтримки продовольчих запасів. Високий рівень ефективності державного уряду гарантує своєчасне та результативне виконання рішень в тому числі у сфері розвитку продовольчого потенціалу.

4. Регуляторна якість – необхідна для створення сприятливих умов ведення сільськогосподарського бізнесу, розвитку продовольчих ринків і забезпечення доступу до якісних ресурсів та технологій, а також впливає на стандарти якості продуктів харчування та їхню безпечність.

5. Верховенство права – захищає права власності на землю та агропродовольчі ресурси, що є критично важливим для сільськогосподарських виробників.

6. Голосування і підзвітність – сприяє залученню громадян до прийняття рішень і підвищує відповідальність влади за продовольчу політику.

Забезпечення розвитку продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів вимагає ефективної взаємодії між державою та підприємництвом, що включає не тільки створення сприятливих умов для розвитку аграрного сектору, але й адаптацію до змін, зокрема до глобальних економічних, соціальних та екологічних викликів.

Висновки. Таким чином, запропоновано застосування гіперактивної моделі державно-приватної вза-

ємодії, яка передбачає, що агропромислові підприємства не лише реагують на зміни у державній політиці після їх виникнення, а й самі ініціюють процеси взаємодії з органами державної влади завдяки активній підприємницькій ініціативі, оскільки державні органи не завжди точно знають нагальні потреби та проблеми бізнесу, не зважаючи на різні дослідження, що проводяться, тому агропромисловим підприємствам рекомендовано бути ініціаторами, стараючись видозмінити конфігурацію зовнішнього середовища максимально сприятливого для своєї діяльності й досягнення фінансово-економічних результатів, а держава, в свою чергу, має на законодавчому рівні закріпити можливості такої ініціативної поведінки агропромислових підприємств й стимулювати її через надання різноманітних пільг і бонусів. Для покращення ефективності взаємодії між державою та підприємництвом для забезпечення розвитку продовольчого потенціалу в умовах глобальних викликів рекомендовано реалізовувати низку заходів, що включають в себе державну фінансову підтримку, розвиток інфраструктури, підтримку інновацій, сталий розвиток, міжнародну співпрацю тощо. Успішна реалізація таких заходів може значно зменшити вразливість до зовнішніх економічних і кліматичних шоків та забезпечити стабільність продовольчої безпеки України на національному та міжнародному рівнях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Москальов М. А., Москальов А. А. Моделі взаємодії бізнесу і держави в умовах сучасних трансформацій. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 14–18.
2. Управління соціально-економічною взаємодією на підприємствах: методологія та інструментарій: монографія / Р. В. Фешур, Н. Р. Яворська, А. І. Якимів та ін. Львів : Растр-7, 2016. 230 с.
3. Шамаєва Л. Г. Управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: Економічна*. 2008. № 33-2. С. 50–55.
4. Бабич М. М. Продовольча безпека України: теорія, методологія, практика. дис. на здобуття наук. ступ. докт. екон. наук. за спец. 08.00.03. Миколаїв, 2019. 515 с.
5. Мазур Г. Ф., Ельхаддад А. А. Парадигма забезпечення продовольчої безпеки на основі підвищення потенціалу аграрного сектору. *Агросвіт*. 2024. № 9. С. 49–56.
6. Паздрій В. Я. Моделі взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем. *Стратегія економічного розвитку України*. 2011. № 29. С. 178–187.
7. Worldwide Governance Indicators. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (дата звернення: 10.06.2024).

REFERENCES

1. Moskalov M. A., Moskalov A. A. (2016) Modeli vzaiemodii biznesu i derzhavy v umovakh suchasnykh transformatsii [Models of interaction between business and the state in the context of modern transformations]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 5, pp. 14–18.
2. Upravlinnia sotsialno-ekonomichnoiu vzaiemodiieiu na pidpriemstvakh: metodolohiia ta instrumentarii [Management of socio-economic interaction at enterprises: methodology and tools]: monohrafiia / R. V. Feshchur, N. R. Yavorska, A. I. Yakymiv ta in. Lviv : Rastr-7, 2016. 230 p.
3. Shamaieva L. H. (2008) Upravlinnia stratehichnoiu vzaiemodiieiu pidpriemstva iz subiektyamy zovnishnoho seredovyschha [Management of strategic interaction of an enterprise with external entities]. *Naukovi pratsi DonNTU. Serii: Ekonomichna*, no. 33-2, pp. 50–55.
4. Babych M. M. (2019) *Prodovolcha bezpeka Ukrainy: teoriiia, metodolohiia, praktyka* [Food security of Ukraine: theory, methodology, practice]. dys. na zdobuttia nauk. stup. dokt. ekon. nauk. za spets. 08.00.03. Mykolaiv, 515 p.
5. Mazur H. F., Elkhaddad A. A. (2024) Paradyhma zabezpechennia prodovolchoi bezpeky na osnovi pidvyshchennia potentsialu ahrarynoho sektoru [Paradigm of ensuring food security based on increasing the potential of the agricultural sector]. *Ahrosvit*, no. 9, pp. 49–56.
6. Pazdrii V. Ya. (2011) Modeli vzaiemodii pidpriemstva iz zovnishnim seredovysshchem [Models of interaction between an enterprise and the external environment]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 29, pp. 178–187.
7. Worldwide Governance Indicators. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators> (accessed June 10, 2024).